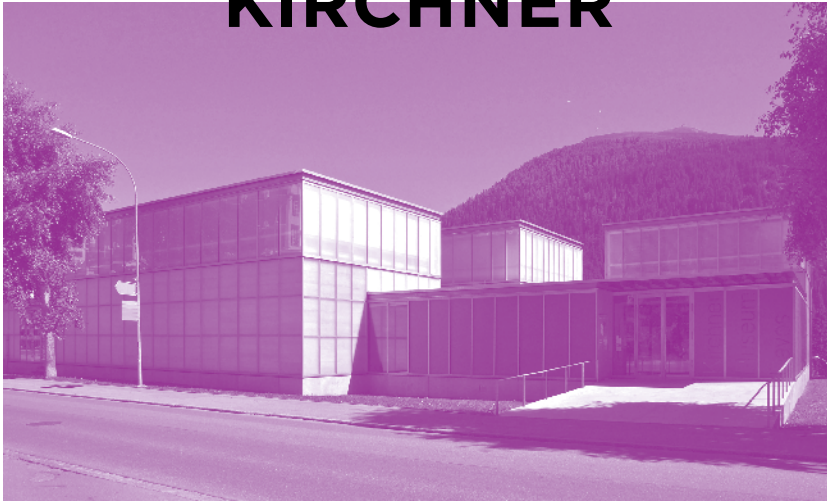

ΑΦΕΘΗΡΙΕΣ

ΜΟΥΣΕΙΟ KIRCHNER

1. φωτ. Claudio Minonzio

IVA
VASSILEVA

Η πρώτη μου επαφή με το Μουσείο Kirchner έγινε κατά τη διάρκεια των σπουδών μου, στο πλαίσιο ενός σεμιναρίου εμβάθυνσης της Έδρας Δημοσίων Κτηρίων του Πολυτεχνείου της Δρέσδης με θέμα τα μουσεία. Η Έδρα Δημοσίων Κτηρίων είχε στραφεί, εκείνη την περίοδο, προς την έρευνα της σύγχρονης ελβετικής αρχιτεκτονικής. Κατά τα δυο εξάμηνα που διήρκεσε η μελέτη του κτηρίου και η σύγκρισή του με άλλα κτήρια μουσείων, η αρχικά μάλλον ουδέτερη εντύπωσή μου γι' αυτό αναθεωρήθηκε σταδιακά, σε βαθμό που το συγκεκριμένο έργο έφθασε να αποτελεί σημαντική αφετηρία της επαγγελματικής μου σταδιοδρομίας. Αν και πρωτοπόρο, είναι και αυτό επηρεασμένο από την αρχιτεκτονική πραγματικότητα της εποχής του. Είχε, δηλαδή, και αυτό τις δικές του αφετηρίες, είτε ενσυνείδητες, είτε ανεπίγνωστες εκ μέρους των δημιουργών του, των Ελβετών αρχιτεκτόνων Annette Gigon και Mike Guyer.¹

Το μουσείο είναι αφιερωμένο στον Γερμανό εξπρεσιονιστή ζωγράφο Ernst Ludwig Kirchner, ο οποίος τα τελευταία είκοσι ένα χρόνια της ζωής του έζησε και δημιούργησε στο Davos,² στο καντόνι Graubünden της νοτιοανατολικής Ελβετίας. Ακριβώς στο Davos και, συγκεκριμένα, στη διάσημη Promenadenstrasse βρίσκεται και το μουσείο. Η κατασκευή του ήταν η κατάληξη ενός διαγωνι-

σμού του 1989, στον οποίο το Ίδρυμα Kirchner προσκάλεσε τέσσερα αρχιτεκτονικά γραφεία.³ Με την πρότασή τους οι νέοι τότε αρχιτέκτονες, απόφοιτοι του ΕΤΗ το 1984, κέρδισαν την ομόφωνη προτίμηση της επιτροπής. Τρία χρόνια αργότερα, το νέο μουσείο άνοιξε τις θύρες του στο κοινό.⁴

Χαρακτηριστικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής του Davos είναι η επίπεδη στέγη. Αυτή εμφανίζεται στην Ελβετία περί τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, και στο Davos υιοθετείται ταχύτερα σε σχέση με άλλες ορεινές περιοχές, όπου διατηρείται η δίρριχη στέγη. Εδώ και πενήντα χρόνια, η επίπεδη στέγη είναι πλέον υποχρεωτική στον πυρήνα της πόλης.⁵ Το νέο μουσείο αφομοιώνει υπάκουα αυτό το επιβεβλημένο πλέον χαρακτηριστικό. Διαφοροποιείται, ωστόσο, από την περιβάλλουσα δόμηση με τη διάσπαση του όγκου του σε τέσσερα επί μέρους παραλληλεπίπεδα, που οργανώνονται γύρω από ένα χαμηλότερο χώρο.

Η βιωματική εντύπωση, που αφήνει η περιήγηση στο Μουσείο, είναι προϊόν της σταδιακής αντίληψης μιας οργανωμένης διαδοχής ερεθισμάτων που συγκροτούν το θεματικό του φορτίο. Πλησιάζοντας το κτήριο εξωτερικά, ο επισκέπτης αντικρίζει το γυάλινο κέλυφος, το οποίο περικλείει το σύνολο του συγκροτήματος. Όπως επισημαίνουν οι αρχιτέκτονες, το κέλυφος βρίσκεται σε οργανικό διάλογο με το φως των Άλπεων,⁶ το οποίο είτε αντανάκλαται είτε απορροφάται, ανάλογα με την φωτοδιαπερατότητα των γυάλινων επιφανειών.

Ήδη, στην πρώτη αυτή συνιστώσα του κτηρίου, το γυάλινο κέλυφος, διασταυρώνονται τρεις ετερογενείς αντιλήψεις που διασυνδέονται απροσδόκητα μεταξύ τους σε μια άρρηκτη αρχιτεκτονική ενότητα.

Η πρώτη εικαζόμενη αφετηρία σχεδιασμού του κελύφους αφορά τη δημιουργική μεταποίηση της φύσης. Η εκτεταμένη χρήση του γυαλιού προσδίδει στο κτήριο μια «κρυστάλλινη εμφάνιση»,⁷ η οποία παραπέμπει σε οικείες στην περιοχή εκφάνσεις του φυσικού περιβάλλοντος, όπως οι κρυσταλλικές μορφές των ορεινών σχηματισμών και των πετρωμάτων των Άλπεων. Ταυτοχρόνως, η δομή της όψης υιοθετεί χαρακτηριστικά βιομηχανικής αρχιτεκτονικής, όπως αυτά ενυπάρχουν, ήδη από το 1903, στα κτήρια του εργοστασίου Steiff στο Giengen της Γερμανίας, με επίσης γυάλινα κελύφη. Αυτά συνιστούν μια ακόμη εικαζόμενη αφετηρία σχεδιασμού του κτηρίου. Τέλος, οι αναλογίες του μουσείου αφομοιώνουν αρχές της κλασικής αρχιτεκτονικής, όπως ο καταμερισμός της όψης σε βάση, κορμό και στέψη, και υπακούουν σε σχέσεις χρυσής τομής.

Ο επισκέπτης, εισερχόμενος στο μουσείο, βρίσκεται στον χώρο υποδοχής, γύρω από τον οποίο αναπτύσσονται οι τέσσερις ανεξάρτητες μεταξύ τους αίθουσες έκθεσης και οι δευτερεύοντες χώροι. Η προβλεπόμενη διαρρύθμιση, με τους αυτοτελείς χώρους έκθεσης, σκοπίμως αφήνει την επιλογή της διαδρομής στον επισκέπτη, χωρίς να του επιβάλλει τη σειρά με την οποία θα δει τα έργα τέχνης.⁸ Η διαρρύθμιση ακολουθεί τις προτάσεις του Ελβετού καλλιτέχνη Remy Zaugg, που θεωρεί ότι η καλύτερη τυπολογία μουσειών είναι αυτή που δεν καθορίζει μια ιεραρχική ή χρονολογική σειρά στην ταξινόμηση

2. Ο χώρος υποδοχής και διασύνδεσης με τις αίθουσες, φωτ. Timothy Brown

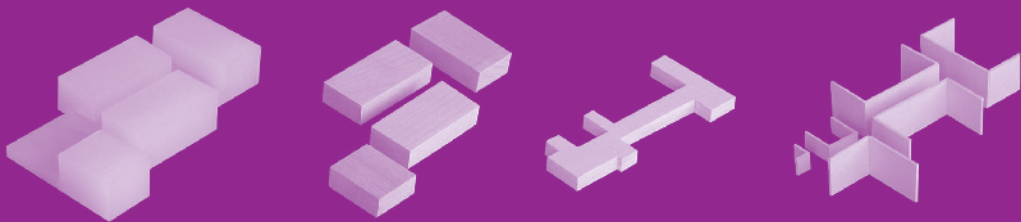
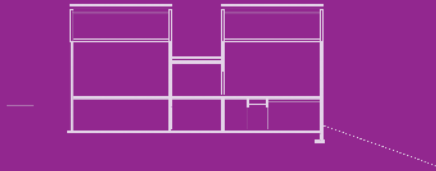
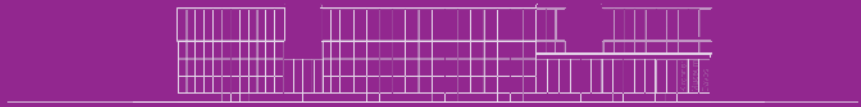
των έργων και έτσι εξασφαλίζει την ελευθερία της αυθόρμητης και απρόβλεπτης, προ πάντων όμως ανοικτής σε εκπλήξεις, συνάντησης του ανθρώπου με την τέχνη.⁹

Η σταδιακή αποκάλυψη των επί μέρους τμημάτων του μουσείου συνεχίζεται με τον χώρο υποδοχής του και διασύνδεσης των χώρων του, ο οποίος είναι δομημένος εξ ολοκλήρου από εμφανές σκυρόδεμα. Πρόκειται, υπό μία έννοια, για ένα κλειστό, σκοτεινό και εσωστρεφή «προ- και μετα-θάλαμο», από τον οποίο ο επισκέπτης ξεκινά και στον οποίο επιστρέφει ξανά και ξανά βγαίνοντας από κάθε αίθουσα για να πάρει, εκ νέου, απόσταση από τη θεώρηση των έργων τέχνης που περιέχονται σε αυτήν. Παράλληλα, όμως, αυτός ο ενδιαμέσος θάλαμος μεταβάλλεται σε έναν εξωστρεφή χώρο, καθώς κανείς πλησιάζει προς το περίγραμμα του κτηρίου, όπου έρχεται σε οπτική επαφή με την πόλη και τα βουνά, αυτά που απεικόνιζε ο Ernst Ludwig Kirchner στα έργα του. Πρόκειται για έναν ενδιαμέσο «κοινό» τόπο πνευματικής συνάντησης του επισκέπτη με τον καλλιτέχνη.

Η βαθμιαία αποκάλυψη των χώρων του μουσείου κορυφώνεται στους τέσσερις εσωστρεφείς χώρους έκθεσης, τους οποίους συγκροτεί η απέρρικτη σύνθεση των λευκών τοίχων, του δρύινου δαπέδου και της γυάλινης οροφής. Αυτό το λιτότατο περίβλημα υπηρετεί ως ήπιο υπόβαθρο των εκτεθειμένων έργων τέχνης χωρίς να τα ανταγωνίζεται. Όπως επισημαίνουν οι ίδιοι οι αρχιτέκτονες, οι χώροι του Μουσείου Kirchner αφομοιώνουν χαρακτηριστικά στοιχεία των χώρων έκθεσης μουσείων από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Πράγματι, αν προσέξει κανείς, όντως εντοπίζονται κοινές αρχές στην διαμόρφωση των εκθεσιακών χώρων του Μουσείου Kirchner και αυτών, για παράδειγμα, του Μουσείου της Περγάμου στο Βερολίνο, και κοινά στοιχεία, όπως η γυάλινη οροφή και οι λευκοί τοίχοι.

Στο Μουσείο Kirchner δίδεται μια πρωτοποριακή λύση στη γυάλινη οροφή. Το γυαλί εκτείνεται από τοίχο σε τοίχο, καταλαμβάνει όλη την έκταση της οροφής, χωρίς να αφήνει περιμετρικά αδιαφανείς και αφώτιστες επιφάνειες. Εξασφαλίζει, έτσι, έναν εντελώς ομοιογενή φυσικό φωτισμό. Η καινοτομία δεν αφορά

- 3. Όψη
- 4. Τομές
- 5. Κάτοψη

6. Οι τρεις συνιστώσες του μουσείου: το κέλυφος, οι αίθουσες έκθεσης, και ο ενδιάμεσος χώρος υποδοχής, μακέτα - φωτ. Iva Vassileva

μόνον τις σχεδιαστικές λεπτομέρειες της οροφής αλλά τη συνολική λύση του φυσικού φωτισμού, η οποία είναι προσαρμοσμένη στις κλιματικές συνθήκες του Davos. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα χιόνια, τα οποία παραμένουν στις επίπεδες στέγες των κτηρίων για τέσσερις μήνες ετησίως και άρα αποκλείουν των εκ των άνω εξωτερικό φωτισμό, οι αρχιτέκτονες προβλέπουν περιμετρικούς κατακόρυφους φεγγίτες ύψους 3 μέτρων. Στην εσωτερική πλευρά των φεγγιτών έχουν εγκατασταθεί ηλεκτρικώς κινούμενα υφασμάτινα διαφράγματα, τα οποία ρυθμίζουν ευέλικτα τη διείσδυση του φωτός στον χώρο σύμφωνα με τη θέση του ηλίου και τα επίπεδα της ηλιοφάνειας.¹⁰

Η αναζήτηση επιρροών που ενδεχομένως δέχθηκαν οι αρχιτέκτονες, με οδήγησε στην ανακάλυψη στην πόλη Glarus, 100 km δυτικά του Davos, ενός μουσείου του 1952, σχεδιασμένου από τον Hans Leuzinger.¹¹ Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το κτήριο αφομοιώνει τη χαρακτηριστική για την πόλη δίρριχτη στέγη και την προσαρμόζει στις ανάγκες φυσικού φωτισμού της έκθεσης με μια εξίσου πρωτοποριακή χρήση του γυαλιού. Όπως ακριβώς και στο Μουσείο Kirchner, δημιουργούνται απομονωμένοι και λιτοί χώροι έκθεσης, οι οποίοι οργανώνονται γύρω από ένα χαμηλότερο χώρο υποδοχής. Και στις δύο περιπτώσεις συναντάμε μια τάση αφομοίωσης χαρακτηριστικών τοπικών στοιχείων και, παράλληλα, μια αναζήτηση των εξελιγμένων μορφών τους.

Προφανώς, μπορεί κανείς να διανοηθεί συγκρίσεις με πολλά άλλα έργα που είτε προηγούνται είτε έπονται χρονολογικά της περιόδου της δημιουργίας των δυο μουσείων. Η αρχιτεκτονική, όσο πρωτοποριακή ή συμβατική και αν είναι, είναι σχεδόν πάντοτε το αποκύημα της μεταποίησης προσωπικών βιωμάτων και εντυπώσεων και αντλεί ερείσματα στοχασμού από το γνώριμο περιβάλλον μας, αξιοποιώντας τα εξελικτικά.

3. Οι απέραντες αίθουσες έκθεσης, φωτ. Bobo11

[1] Βιβλιογραφικές αναφορές:

- Heinrich Helfenstein, "Zur Architektur des Museums" στο Wolfgang Henze (επιμ.), *Kirchner Museum Davos - Katalog der Sammlung 1*, Davos: Kirchner Verein, 1992, σσ. 405-415
- Walter Zschokke, "Kirchner-Museum Davos", *Werk, Bauen + Wohnen*, τ. 12, 1992, σσ. 24-26
- Bruno Maurer, "Kirchner in Davos - Ein Museum im Kurort", *Bauwelt*, τ. 47, 1992, σσ. 23-26
- Luzi Dosch, "Museumsarchitektur: das Kirchner Museum in Davos", *Bündner Monatsblatt: Zeitschrift für Bündner Geschichte, Landeskunde und Baukultur*, τ. 6, 1992, σσ. 505-509
- Rudolf Schmitz, "Een plaats voor de kunst - Het nieuwe Kirchner Museum in Davos", *Archis*, τ. 3, 1993, σσ. 50-57
- Ingeborg Flagge (επιμ.), *Jahrbuch für Licht und Architektur 1993*, Berlin: Ernst & Sohn Verlag, 1993
- Arthur Rüegg, "Museo Kirchner Davos", *Domus*, τ. 748, 1993, σσ. 40-47
- Christoph Fingerle (επιμ.), *Neues Bauen in den Alpen, Architekturpreis 1995*, Basel: Birkhäuser Verlag, 1996
- "Kirchner Museum Davos", *El Croquis*, "Annette Gigon Mike Guyer 1989-2000", τ. 102, 2000, σσ. 36-55
- [2] Christian Saehrendt, "Kuratieren in dünner Luft: das Kirchner Museum Davos", *Zeitschrift für schweizerische Archäologie und Kunstgeschichte*, αρ. 60, 2003, τ. 4, σσ. 349-354
- [3] *Studienauftrag Kirchner Museum Davos*, Davos: Archiv Kirchner Museum, Αύγουστος 1989
- [4] *Bericht der Expertenkommission*, Davos: Archiv Kirchner Museum, Οκτώβριος 1989
- [5] <https://de.wikipedia.org/wiki/Davoser_Flachdach> ανάκτηση 05.02.2018
- [6] <http://www.gigon-guyer.ch/media/44662/gigon_guyer_dok_d_1711_www.pdf> ανάκτηση 05.02.2018
- [7] Hans Binder, "Gläserne Kuben - Kirchner Museum in Davos", *Deutsche Bauzeitung* 8, 1994, σ. 69
- [8] "Zur Architektur des Kirchner Museums in Davos" στο Christoph Bürkle (επιμ.), *Gigon Guyer Architekten: Arbeiten und Projekten 1989-2000*, Sulgen: Niggli, 2000
- [9] Remy Zaugg, *Das Kunstmuseum, das ich mir erträume oder der Ort des Werkes und des Menschen*, Nürnberg: Verlag für modern Kunst, 1998
- [10] Axel Simon, "Im Zauberlicht: das Kirchner Museum ist ein massgeschneidertes Gefäss. Die auf Davos angepasste Lichtlösung ist zentrale Idee des Entwurfs und architektonischer Ausdruck", *Hochparterre: Zeitschrift für Architektur und Design*, τ. 25, 2012, σσ. 6-12
- [11] <<http://kunsthautglarus.ch/de/institution/architektur/>> ανάκτηση 05.02.2018

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ

Θανάσης Μάνης
Γεώργιος Α. Πανέτσος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Νικόλας Σούλης

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Nowhere Studio

ΕΚΔΟΣΗ

Εκδόσεις Δομές
Σ. Καράγιωργα 31, Αθήνα 153 43
Τ. +30 210 6085470, +30 210 6001303
www.domes-architecture.com

ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

alfa pack

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΗΡΑΚΛΗΣ
ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΑΙΡΙΩΝ

Μέλος του ομίλου
LafargeHolcim

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική, καθώς και η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του επιμελητή και του εκδότη, σύμφωνα με το Νόμο 2121/1993 και τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα.

ΑΦΕΤΗΡΙΕΣ - ΤΟΜΟΣ 2

ISBN: 978-618-83659-0-2

ΑΦΕΤΗΡΙΕΣ - SET

ISBN: 978-960-89633-8-2

ΑΦΕΤΗΡΙΕΣ III

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ, 04.06.2016

ΟΜΙΛΗΤΕΣ

Μανώλης Σταυρακάκης – Micromega Architecture & Strategies / Αλέξανδρος Ζώμας, Μάρα Παπαβασιλείου – Δημήτρης – Ίφιτος Ζησιμόπουλος – Nullstellen Laboratory / Τάσος Γκοβάτσος, Χρυσάνθη Ασπρουλοπούλου – Δήμητρα Παυλάκου – Αλέξιος Τζομπανάκης – NOA | not only architecture / Χάρης Χριστοδούλου, Αγγέλα Ζησιμοπούλου, Σπύρος Σπύρου – Ελένη Παπαναστασίου – Urban Soul Project / Τάσος Γεωργαντζής, Κώστας Φλώρος, Μαρία Τσαυτάρη – Παύλος Αραβαντινός – Αλέξανδρος Καλλέγιας – Ελίνα Παττίχη – 4k Architects / Δέσποινα Βουτέρη, Θάλεια Νινιού, Γεωργία Πουλοπούλου – Εβίτα Φανού – Γιάννης Γιαννούτσος, Χρυσοβαλάντης Μπασούκος – Torotheque / Ιάσων Πανατζής, Ευάγγελος Πανατζής, Μαγδαλένα Πανατζή – Γεωργία Σοφία Μουστάκα, Κωνσταντίνος Αβραμίδης – hiboux / Δημήτρης Θεοδωρόπουλος, Σοφία Ντώνα, Μαριάννα Ξυνταράκη, Μαρία Τσιγάρα + Λήδα Βουτσινά – schema architecture & engineering / Μαριάννα Αθανασιάδου, Χρήστος Σταυρογιάννης – Έβελυν Γαβρήλου – Βασίλης Στρουμπάκος – FORMrelated / Κωνσταντίνος Θεοδωρίδης, Ελένη Παπαευαγγέλου – Ηλέκτρα Κοντορούπη – Θεοδωρή Τούσας – Αποστόλης Τσίκας – Δημήτρης Αναγνωστόπουλος – Αθανάσιος Ζαγορίσιος

ΣΧΟΛΙΑΣΤΕΣ

Φοίβη Γιαννίση, Αναστάσιος Κωτσιόπουλος, Τάσης Παπαϊωάννου, Γιάννης Πατρώνης, Ελένη Αμερικάνου, Γιάννης Ζαχαριάδης, Κατερίνα Διακομίδου, Πάνος Δραγώνας, Καλλιόπη Κοντόζογλου, Λόης Παπαδόπουλος

ΑΦΕΤΗΡΙΕΣ IV

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ, 27.05.2017

ΟΜΙΛΗΤΕΣ

Ντορέτ Παναγιωτοπούλου – Γλυπτά Αρχιτεκτονικά Τοπία – Ασπασία Κουζούπη – Στέλιος Τσαπάρας – Γιάννης Δουρίδας – Βασίλειος Ντόβρος – Ιωσήφ Δακορώνιας – Μαρίνα – Post-Spectacular Office / Στέργιος Γαλίκας, Εβελίνα Γαραντζιώτη – Χαρά Χαρατσάρη – Αννίτα Κουτσονάνου – Σπύρος Ι. Παπαδημητρίου – rieris architects / Στέλλα Πιερί, Πιέρος Πιερίς – Αντώνης Κατσαρός – Θεοδόσης Ησαΐας – Ειρήνη Ανδρουτσοπούλου – Μανώλης Οικονόμου – studioentropia architects / Παναγιώτης Ρούπας, Παναγιώτα Πασιιά – Εύα Σοπέογλου – Άλκηστις – Αθανασία Θωμίδου – Πάρις Φιλίππου – aether:arch / Αντώνης Μόρας – Νίκος Μαγουλιώτης – Ανδρέας Νικολοβγένης – Iva Vassileva – Lantavos Projects / Ευάγγελος Λάνταβος, Διονύσης Γονατάς – Γιώργος Ρυμενίδης – Νίκος Πλατσάς, Κατερίνα Κρίτου – Αλέξανδρος Βαζάκας – Χρυσοκώνα Μαύρου – Σωκράτης Γιαννούδης – En Route Architects / Κατερίνα Κούρκουλα, Hannes Gutberlet – Torio 7 / Θανάσης Πολυζωίδης, Πανίτα Καραμανέα, Κατερίνα Ανδρίτσου – Στέλλα – Κωνσταντίνα Παπασπύρου – Γεώργιος Μπάτζιος – Κωνσταντίνος Μπούρας – KAAF Architects / Αλέξανδρος Κιτρινιαρής – Ελένη Τσιριντάνη – 40.22.Architects / Αναστασία Παπαδοπούλου, Βανέσσα Τσακαλίδου

ΣΧΟΛΙΑΣΤΕΣ

Δημήτρης Γιαννίσης, Παναγιώτης Τουρνεϊκιώτης, Σπύρος Ρογκάν, Γιώργος Τζιρτζιλιάκης, Κωνσταντίνα Δεμίρη, Γιάννης Αίσιωπος, Μαρίνα Φιλιπποπούλου, Ηλίας Ζέγγελης, Γεώργιος Πανέτσος